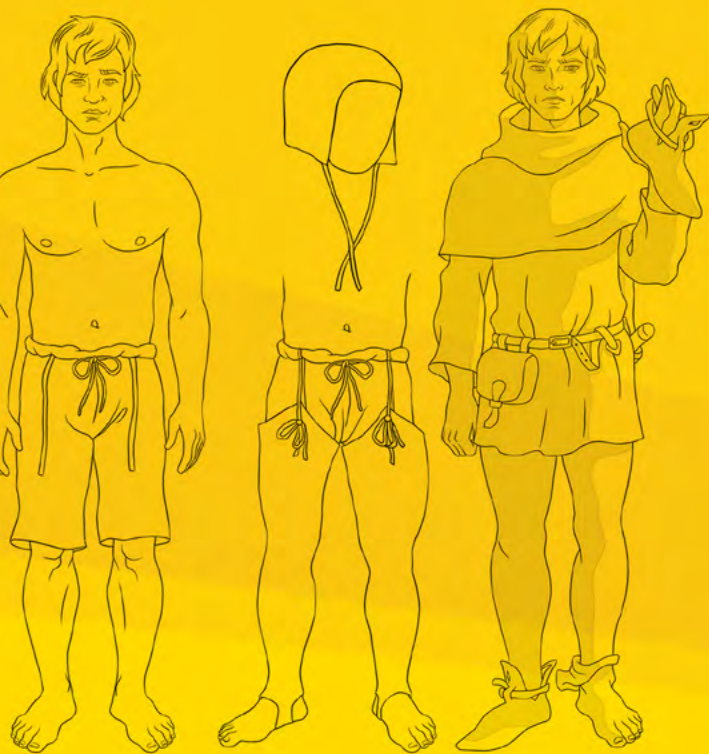

Kultúrtörténeti és történelmi hivatkozások

A középkori öltözk a nadrág feltalálásáig mai szemmel furcsa lehet. Egy pelenkaszerű vászonbugyogót kötöttek a derekukra, amire egyenként erősítették fel a harisnyaszárakat. Bőrből készült cipőt hordtak, vászon inget, bőrvet, a ráerősített erszénnyel.

Egészen a késő középkorig az öltözködés egyik alapdarabja volt a vállat is takaró, többnyire hosszú fityegővel ellátott csuklya, ami szükség esetén a fejet is takarhatta. Ekkortájt a férfiak körében is szokásos volt a kötös vászon-sipkák viselete. A középkori festményeken látható furcsa fejfedők nagyrészt a csuklyájukból hajtogatták a férfiak. Miklós is így tesz, védekezik az erős napfény ellen, aztán, a város közelébe érvén, elegánsabbra alakítja a fejfedőt.

Lajos király tróntermének megjelenítéséhez a Budavári Palota gótikus terme szolgált kiindulópontként. Maga a trónus – a Lajos király által rendelt – Képes Krónika címlapján látható nyitókép alapján készült, csakúgy ahogyan a király karakter-terve is az ott megfestett alakot idézi.

A tróntermet díszítő szobrok előképei a Zolnay László professzor vezette ásatások során, 1974-ben előkerült szoborleletek közül valók. A valódi szobrok ugyan csak I. (Nagy) Lajos uralkodása (1342 – 1382) után, Luxemburgi Zsigmond király idején (1387–1437) készülhettek, de Toldi György szánalmas komédiázását bármikor hasonló megvetéssel nézték volna...

Lajos király trónja mögött egy díszes kárpit látható. A trónkárpit rajza a BTM Vármúzeum egyik jelentős kiállítási darabja, az ún. Anjou-kárpit alapján készült. Az Árpád-sávós, Anjou-liliomos szövet jól mutatja, hogy ekkor a magyar trónon már az Árpád-ház kihalását követő vegyesházi királyok uralkodnak. I. (Nagy) Lajos király atyja, Károly Róbert révén a francia eredetű Anjou-k nápolyi ágának leszármazottja volt.

Milyen technikával készült?

Stílusát tekintve teljes mértékben klasszikus, kézzel rajzolt rajzfilm. A készítők igyekeztek a legjobb „pannóniás” rajzfilmes hagyományok megőrzésével dolgozni, ugyanakkor a gyártás java része, az utómunka, az effektezés számítógépen történt, rengeteg papírt, cellt és festéket megspórolva ezzel. Ahogy manapság hívják: digitális rajzanimáció, fontos megjegyezni, hogy a számítógép csak egy eszköz, nem végzi el helyettük a munkát, Toldi Miklós történetét kockáról kockára kézzel rajzolta digitális rajztáblán megannyi animációs szakember.

A Kecskemétfilmről

A Toldi a Kecskemétfilm animációs repertoárjához is szorosan kapcsolódik. Mikulás Ferenc kezdettől fogva ambicionálta, hogy az animációs formanyelv, filmforma segítségével a stúdió művészei, munkatársai azokat a hagyományokat és értékeket örökössék tovább, amelyek meghatározó elemei nemzeti identitásunknak, kulturális örökségünknek. A folklór és a történelem által kínált témák és motívumok mellett az irodalom jelenti azt a forrást, amelyből számos kecskeméti animáció eredeztethető. 2017-ben Arany János születésének 200. évfordulója hívta életre azt a pályázatot, amelyet az Arany János Emlékbizottság kezdeményezett, s az MTVA írta ki a Toldi című elbeszélő költemény animációs adaptációjára.

A pályázaton a Kecskemétfilm terve nyert támogatást. A stúdiót annak alapítása, 1971 óta vezető Mikulás Ferenc Jankovics Marcellt kérte fel a Toldi megrendezésére, aki bár kezdetben vonakodott elfogadni a felkérést, mégis a Toldi mellett döntött – ezzel pedig kezdetét vette pályája utolsó nagyszabású animációjának megvalósítása. Jankovicsot több évtizedes, egészen a stúdió alapításáig visszagombolyítható munkakapcsolat fűzte a Kecskemétfilmhez; vezető rendezőként a stúdió világszerte legismertebb produkciója, a kereken 100 részes és globálisan több mint száznegyvenmillió megtekintéssel büszkélkedő sorozat, a Magyar népmesék (1977–2011)meghatározó alkotója volt. A stúdióban készült Jankovics Mondák a magyar történelemből (1986–88) című szériája is, amely a Népmesékhez hasonlóan ugyancsak Mikulás ötlete alapján indult el.

Arany János elbeszélő költeményének főszereplője egy igazi magyar szuperhős, egy naphérosz. Toldi Miklós történetén keresztül tanúi lehetünk egy irgalmatlan erejű kamaszfiú felnőtté válásának, aki megtanulja használni és uralni a saját képességeit, hogy Nagy Lajos király leghíresebb lovagjává válhasson. Jankovics Marcell és Csákovics Lajos rendezők animációs filmjében nem csak az ármánykodó báttal való viszályt és az önmagát kereső ifjú belsővívódásait éljük át, de teljes gazdagságában megjelenik benne a lovagi világ és a magyarpuszt, illetve a lópvidék is. Együtt barangolunk Toldival a mocsárban és a XIV. századi Pest utcáin, ahogy mindennel és mindenkiel szembeszállva küzd az igazságáért. Jankovics Marcell utolsó alkotása szövegűen viszi vászonra Arany János költeményét. A Toldi rendkívüli igényességgel megalkotott, festői szépségű képanyaga a Magyar népmesék sorozatot is jegyző Kecskemétfilm 100 alkotójának több mint három évnyi munkájának eredménye.

Arany János

Arany János (Nagyszalonta, 1817. március 2. – Budapest, 1882. október 22.) magyar költő, tanár, lapszerkesztő, a Kisfaludy Társaság igazgatója, a Magyar Tudományos Akadémia tagja és főtitkára. A magyar irodalom egyik legismertebb és egyben legjelentősebb alakja. A legnagyobb magyar balladaköltő, ezért nevezték a ballada Shakespeare-jének, ehhez az is hozzájárulhatott, hogy Shakespeare-fordításai kiemelkednek a fordítói munkásságában.

1846-ban a Kisfaludy Társaság ismét irodalmi pályázatot írt ki. A feltételeket Erdélyi János állította össze és az ő utasítására került be a követelmények közé a népies forma. A pályázat szövege: „Készíttessék költői beszély, versben, melynek hőse valamelyt, a nép ajakin élő történeti személy, például: Mátyás király, Toldi Miklós, Kádár vitéz stb. A forma és a szellem pedig népies legyen. Beküldés határnapja: 1846. november 26. Jutalma 15 db arany.”

A Toldi már egyöntetű siker volt, és olyan győzelmet aratott, hogy nemcsak a pályadíjat nyerte meg (1847. február 6-án, amikor a társaság a kitűzött 15 aranyat kivételesen húszra emelte), hanem bírálói ámulatát is. Egyszerre ünnepelet költő lett, és jeles írók figyelme fordult feléje.

A Toldi sikere hozta meg a Petőfi Sándorral kötött tragikusan rövid életű, de annál intenzívebb barátságot. Petőfi még 1847-ben készített tollrajzot Aranyról; ez a rajz ihlette a rajzfilmben megjelenő szellem-Arany figuráját.

forrás: wikipédia

Jankovics Marcell

Jankovics érettségi után került be a Pannónia Filmstúdióba fázisrajzolónak, miután nem vették fel a műegyetemre „reakciós” származása miatt (családját kitelepítették, apja koholt vádak alapján börtönben ült). A Pannonhalmi Bencés Gimnáziumban elsajátított szellemiség és munkabírási egész életére kihatott. Már a Gusztáv-sorozatban való közreműködése közben kiderült (1964-től), hogy markáns egyéniségének és kommunikációs képességeinek köszönhetően rendezői feladatok elvégzésére is alkalmas. 1972-ben Kovásznai György helyett elvállalt egy reklámfilm (Air India), ez egyszerre volt stílusgyakorlat és lehetőség az egyéni nyelv megtalálására. Itt jelentkezett először a jankovicsi formanyelvre olyan jellemző metamorfózis, a vágást helyettesítő, jelenetek közti morfikus áttűnés. Ez a formai megoldás mintha az egész életmű analógiája volna, a dolgok egymáshoz való kapcsolódása, az összefüggésteremtés, a folyamatosság az életmű egészében kiemelt szerepet játszik.

Jankovics világképét a szintézis alakítja. Holisztikus gondolkodó, aki nem tesz különbséget a kontinensek civilizációi között, és még spekulatívabb irányú tanulmányaiban is szem előtt tartja a multifokálisitást fontosságát, hogy olyan összefüggésekre mutasson rá, amitől a dogmatikusok és fundamentalisták fálnak mennek. Az ismeret számára elsődleges tekintély, és ismeri a kollektív tudás átjáróit. Elmélyül a különböző népek és vallások mitológiájában, tudja, hogy a történetnek és a szimbólumoknak mekkora szerepük van a világ megértésében. Tudja, hogy a mese a tudatalatti vívódásait vetíti ki, és hogy az emberiség történeteinek különböző variációi ugyanarra az alapra vezethetők vissza. A Jankovics számára olyan fontos mesei kozmosz a körkörösséget hordozza magában – mindig van átjáró a túlvilágra, és a túlvilágról sem lehetetlen visszatérni. Ha megnézzük, milyen műveket tekintett továbbgondolásra méltónak, mindegyikben kiemelkedik ez az alapgondolat.

forrás: filmtett.ro, Láng Orsolya tanulmánya:
A lázadó konzervatív

Ha a történelem ismétli önmagát, talán így van ez a rajzfilm-történelemmel is. Ezt látszik igazolni az a sorsszerűnek mutató egybeesés, hogy Jankovics Marcell (1941–2021) pályájának első kiugró sikere, valamint a rendező grandiózus munkásságát egyszerre megkoronázó és lezáró műve egyaránt a 19. századi magyar költészethez kötődik. Az 1973-ban bemutatott egész estés rajzfilm, a János vitéz keletkezéstörténete éppúgy nevezetes évforduló apropóján kiírt pályázattal kezdődött, mint bő félszázaddal később a Toldi-sorozaté. Míg az előbbi háttére Petőfi Sándor születésének 150. évfordulója volt, 2017-ben Arany János születésének 200. évfordulója hívta életre azt a pályázatot, amelyet az Arany János Emlékbizottság kezdeményezett, s az MTVA írta ki a Toldi című elbeszélő költemény animációs adaptációjára.

A naphérosz fogalma

Az arany a mesehős, a naphérosz színe. Ez illik a magyar Herkuleshez. Toldi Miklós nem suttyó falusi legényke lenne? Hát az olyan mesehősök, mint Aranyhajú Kis Miklós, Erős Jankó, a finn Kullervo kicsodák? Parasztleányok, egyszerűsmind naphéroszok. Arany János sokat tudott erről, tessék csak figyelmesen olvasni remekművét! Vajon miért tagolta épp 12 énekre a hónapok száma szerint? Mitől emberfeletti erejű ez a kis legény, akinek „még legénytoll sem pehelyzik állán”? Pusztá kézzel dönti földre a megvadult bikát, akár a táltosok. Miért szorul bele annyi düh, amennyi csak a pusztító Napba? És annyi igazságérzet, mint a mindent látó napistenekbe? Hogy képes együttő helyében annyi húst magába tömni, annyi bort ledönteni a torkán, amennyit a görög Héraklész, a Nagyevő szokott? A mitológikus világképben a Nap kering a Föld körül, ezért van az, hogy a szoláris év mítoszai, meséi a Napot megszemélyesítő hős vándorlásairól szólnak. - Jankovics Marcell

Kettős képi világ

A film vizuális koncepciója kettős képi világgal rendelkezik: egy naturálisnak mondható látványvilág, amelyen a „valós” eseményeket látjuk, és egy stilizáltabb, díszes keretben, pergamen alapon megjelenő, kódexillusztrációkat idéző, kicsit mesészerűbb világ, amely a szereplők gondolatvilágában játszódó eseményeket hivatott megmutatni, amolyan középkori 'gondolatbuborék' funkcióját tölti be. Ezen jelenetek vizuális inspirációjául a Nagy Heidelbergi Daloskönyv vagy más néven: Manesse-kódex szolgált. Ennek keletkezési kora nagyjából megfelel Nagy Lajos király uralkodása idejének, tehát adekvát a Toldi-történethez.

